

Bartın'da Ticaret, Sanayi ve Madencilik Faaliyetlerinin “*Bartın Rehberi*” Adlı Kaynak Eser Temelinde Analizi

Yenal ÜNAL*

Özet

Ticaret, sanayi ve madencilik sektörleri bir ülkenin kalkınmasında hayati öneme sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluş yıllarını müteakip hızla kalkınabilmek adına başta tarım, hayvancılık ve ormancılık olmak üzere hemen her sahada büyük bir atılım içerisine girmeye gayret etmiştir. Ticaret, sanayi ve madencilik sektörleri genç Türkiye'nin ilerleyebilmek adına üzerinde ısrarla durduğu sahalardandır. 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye sadece siyasi sahada değil ekonomik ve ticari manada da bir nevi bağımsızlığını elde etmiştir. Bu alanlarda adeta bir yeniden doğuş yaşamıştır. Osmanlı döneminde 1854 tarihinde alınmaya başlanan borçların ilerleyen yıllarda faizinin dahi ödenemeyeceğinin anlaşılması üzerine 1881'de kurulan Düyun-u Umumiye idaresi ile kapitülasyonlar, memleket ekonomisinin belini bükmüştür. Genç Türkiye, Osmanlı Devleti'nin düştüğü bu müşkül duruma, Türkiye'nin bir daha düşmemesi için iktisadi bakımdan kendi kendine yeter bir ülke haline kısa sürede gelmesi gerektiğini anlamıştır. Aksi halde Osmanlı Devleti'nin akıbetiyle karşı karşıya kalınması mukadderdi. Bu gerçekten hareketle daha Lozan Barış Antlaşması imzalanmadan önce 17 Şubat 1923 tarihinde Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongre ile yeni Türk devletinin ekonomik temelleri sağlam bir biçimde atılmaya çalışılmıştır. Sonraki yıllarda sanayi, ticaret ve madencilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edilmiş, Sanayi ve Maadin Bankası ile İş Bankası kurulmuş, Kabotaj Kanunu yürürlüğe girmiş ve Ticaret Kanunu çıkarılmıştır. Bu sayılanlar haricinde daha birçok önemli atılım gerçekleştirilmiştir. Özetle bu dönemde Türkiye büyük bir inkılap süreci ile kendini yeniden gerçekleştirirken; ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında da önemli yatırımlar ortaya koyulmuştur. Bu araştırmada 1927 tarihinde yayımlanmış ve birkaç yıldır araştırmacıların dikkatini çekmiş olan “Bartın Rehberi” adlı kaynak eser, temel alınarak 1920'li yıllarda Bartın ve çevresinde ticaret, sanayi ve madencilik sahalarında yaşanan gelişmeler hakkında tespit edilen yeni bilgiler analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda özeldir Bartın coğrafyasının genelde ise Atatürk devri Türkiye'sinin ticaret, sanayi ve madencilik politikaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Bartın, Ticaret, Sanayi, Madencilik, Atatürk dönemi.*

* Doç. Dr., Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, yunal@bartin.edu.tr.

Analysis of Trade, Industry and Mining Activities in Bartın on the Basis of the Work Named “Bartın Guide”

Abstract

Trade, industry and mining sectors are of vital importance for the development of a country. Starting from the year of establishment, State of the Republic of Turkey aimed at ensuring a successful and sustainable development primarily in the fields of agriculture, breeding and forestry besides various other fields. Sectors of trade, industry and mining are the leading fields supported by the young nation in order to be able to achieve success. Besides declaring its political independence, Turkey achieved independence in the fields of economy and trade with the Lausanne Peace Treaty, signed in July, 24, 1923. There was a kind of rebirth in these fields after the treaty. When it was understood that the debit interests, resulting from the debts started to be taken on during Ottoman Empire period, specifically after 1854, couldn't be paid, Ottoman Public Debt Administration was established in 1881 and together with the capitulations, young Turkey was seriously weighed down. The country was aware of the fact that it shouldn't make the mistakes once made by Ottoman Empire, and it should urgently become a country that is self-sufficient; otherwise, it was obvious that the newly established country would have the same destiny once Ottoman Empire had faced. Based on this fact, Turkish Economy Congress was held in February, 17, 1923 before signing Lausanne Peace Treaty. The goal was to establish a solid ground for the economic basis of new country. In the following years, Law of the Stimulation of Industry was accepted in order to support industry, trade and mining activities. Industry and Mines Bank (Sanayi ve Maadin Bankası) and Work Bank (İş Bankası) were established, Cabotage Law was enacted, and the Law of Commerce was passed. The country achieved many breakthroughs besides these ones. In brief, while Turkey realized itself through various steps, many investments were made in the fields of trade, industry and mining. The main goal of this study is to analyze the new information based on the resource named “Bartın Guide” (Bartın Rehberi) published in 1927 and attracted the attention of researchers in the last few years; in this respect, trade, industry and mining developments in Bartın and neighborhood during 1920s is the center of this study. Bartın geography is the specific focus of this study, while analyzing Turkish trade, industry and mining policies in general in the period of Atatürk is the general focus.

Key Words: *Bartın, Trade, Industry, Mining, The Period of Atatürk.*

Giriş

24 Temmuz 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tapusu hükmünde bulunan Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasını ve 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesini müteakip Türk tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Osmanlı Devleti çağa ayak uyduramamasının neticesinde ve I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte tarihe intikal etmiştir. Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan yeni Türk devleti oldukça meşakkatli mücadeleler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yeni devlet emperyalist ülkelerin sarmalından kurtulmak amacıyla askeri ve siyasi büyük mücadeleler ortaya koymuştur.¹

Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere kurtuluş mücadelesinin öncüleri şu önemli gerçeğin farkına varmışlardır ki emperyalizmle sadece askeri ve siyasi sahada değil; iktisadi alanda da mücadele etmek bir büyük gereksinimdir.² İktisadi sahada da zaferler kazanılmaksızın, emperyalizmin karşısına sadece askeri zaferlerle çıkmak ancak geçici bir başarı olabilir. İktisadi bakımdan emperyalizmin boyunduruğundan kurtulamayan bir ülkenin askeri zaferleri kalıcı başarılar haline gelemeyecektir.³

İşte bu maksatla daha Lozan Barış Antlaşması imzalanmadan önce Osmanlı Devleti'nden alınan ekonomik mirasın kötü izlerini ortadan kaldırmak, harap olan yurdu kalkındırmak, sosyal ve ekonomik sorunları ortaya koymak ve halka ekonomi alanda yön vermek⁴ için 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında 1135 delegenin katılımıyla İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır.⁵

İşgal yıllarında adeta mahvolmuş Anadolu'yu bütünüyle imar etmek, yoksulluğu yenmek, üretimi arttırmak başta olmak üzere borca dayalı bir ekonomi yerine her bakımdan üreten ve kendi kendine yeten bir iktisadi yapıyı Türkiye'ye kavuşturmak kongrenin temel toplaniş maksatlarındandı.⁶

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, kongrenin açılış konuşmasında tam bağımsızlık için ekonomik bağımsızlığın elde edilmesi gerektiğini belirterek ekonomik güç konusunu

1- Mükerrer Hiç, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye Ekonomisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 17, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 541.

2- Hüsnü Tekeşin, "Cumhuriyetin İlk Ekonomik Kurumlarından Alpullu Şeker Fabrikası'nın Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Yaşamına Katkıları", Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 744.

3- Şaduman Halıcı, "Yeni Türk Devleti'nde Ekonominin Türkleştirilmesi Politikası: Türkiye Millî İthalat ve İhracat Anonim Şirketi Örneği", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 249.

4- Fevzi Çakmak, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Deniz Ticaretinin Genel Durumu ve Gelişimine Yönelik Alınan Tedbirler", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 883.

5- Mustafa Hergüner, İzmir İktisat Kongresi için İstanbul'da Yapılan Çalışmalar, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 126; Mustafa Yelkenli, *Resmî İdeoloji ve Türkiye*, Siyah-Beyaz Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 307.

6- Ayşe Afet İnan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin 1. Sanayi Planı (1933)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1972, s. 9; Yaşar Aksoy, *Kurtuluş Savaşı Işığında İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)*, Mayat Matbaacılık, [t.y.], s. 27.

önemi üzerinde durmuştur. Türk tarihinde ekonomik sorunların tartışıldığı bu ilk kongrede “*Misak-ı İktisadi*” adı verilen ekonomik yemin kabul edilmiştir.⁷ Buna göre Türk insanı emperyalizme karşı kan dökerek savaş alanında elde ettiği bağımsızlığını iktisadi zaferlerle taçlandırmak için mücadele içine girecektir.⁸ Türkiye ekonomik manada kendi kendini gerçekleştiren bir ülke olacaktır.⁹ Bu yeminle Türkiye’nin öz kaynaklarıyla ayakta kalması öngörülmekteydi. Ayrıca yabancı sermayeye karşı olunmadığı, Türk kanunlarına uymak koşuluyla yabancı sermayenin ülkede iş yapabileceği ortaya koyulmuştur. Kısacası askerin cephede verdiği ve muzaffer olduğu mücadelenin iktisadi sahada da gerçekleştirilmesi hususunda bir yemin ortaya koyuluyor ve emperyalizmle iktisadi cepheden de bir büyük savaş içerisine giriliyordu. Bu kapsamda kongreyi takip eden yıllarda başta tarım, hayvancılık olmak üzere, ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında Türkiye kadim dönemlerde yaşadığı uyumsuzluk devresinden, hareketlenme evresine geçiriliyordu.¹⁰

Bilindiği üzere ticaret, sanayi ve madencilik sektörleri bir ülkenin kalkınmasında hayati öneme sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluş yıllarını müteakip hızla kalkınabilmek adına başta tarım, hayvancılık ve ormancılık olmak üzere hemen her sahada büyük bir atılım içerisine girmeye gayret etmiştir. Ticaret, sanayi ve madencilik sektörleri genç Türkiye’nin ilerleyebilmek adına üzerinde ısrarla durduğu sahalardandır. Osmanlı döneminde 1854 tarihinde alınmaya başlanan borçların ilerleyen yıllarda faizinin dahi ödenemeyeceğinin anlaşılması üzerine 1881’de kurulan Düyun-u Umumiye idaresi ile kapitülasyonlar memleket ekonomisinin belini bükmüştür. Genç Türkiye, Osmanlı Devleti’nin düştüğü bu müşkül duruma Türkiye’nin bir daha düşmemesi için iktisadi bakımdan kendi kendine yeter bir ülke haline kısa sürede gelmesi gerektiğini anlamıştır. Aksi halde Osmanlı Devleti’nin akıbetiyle karşı karşıya kalınması mukadderdir. Bu gerçekten hareketle Türkiye İktisat Kongresi’nin toplanmasını müteakip yıllarda sanayi, ticaret ve madencilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edilmiş, Sanayi ve Maadin Bankası ile İş Bankası kurulmuş, Kabotaj Kanunu¹¹ yürürlüğe girmiş, Merkez Bankası oluşturulmuş ve Ticaret Kanunu çıkarılmıştır. Bu sayılanlar haricinde daha birçok önemli atılım gerçekleştirilmiştir. Özetle bu dönemde Türkiye büyük bir inkılap süreci ile kendini yeniden gerçekleştirirken; ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında da önemli yatırımlar ortaya koyulmuştur. Türkiye’nin birçok noktasında yeni tesisler kurulmuş ve ülke ortaçağ ekonomik vizyonundan sıyrılmaya başlanmıştır.¹²

7- Rahmi Çiçek, “Milli Ekonomiden Devletçi Ekonomiye Geçişte Trabzon Örneği (1923-1929)”, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 459.

8- Ayşe Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi, (17 Şubat- 4 Mart 1923)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982, s. 12.

9- Şaduman Halıcı, *a.g.m.*, s. 267.

10- Temuçin Faik Ertan ve bşk., *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, 4. bs., Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s. 196.

11- Yasemin Nemlioğlu Koca, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizcilik Politikaları ve Kabotaj Uygulamaları”, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 857.

12- Haluk Cillov, *Türkiye Ekonomisi*, 3. bs. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970, s. 134-136.

Muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarılması gayesiyle yeniden inşa edilmeye çalışılan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunu müteakip karşı karşıya kaldığı en önemli meselelerden biri de nüfus konusu olmuştur. Gerek I. Dünya Savaşı gerek İstiklal Harbi nedeniyle Anadolu insanı çok ağır kayıplar vermiştir. Bunlara ilave olarak Anadolu'da ve Rumeli'de başta mübadele kaynaklı olmak üzere yoğun bir nüfus hareketliliği de yaşanmıştır. Dolayısıyla ülke genelinde birçok alanda atılacak adıma temel oluşturması, nüfusun hem nitelik hem de nicelik olarak özelliklerinin tespit edilebilmesi bir büyük gereksinim olarak belirmiştir. Bu amaçla cumhuriyet tarihinde 28 Ekim 1927 tarihinde ilk defa genel nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir.¹³

Sayım da aile ismi, cinsiyet, doğum tarihi, yaş, doğum yeri, medeni hal, ana lisan, daimi ikametgâh, tabiiyet, okuma biliniş bilinmediği, din, sakatlık vaziyeti gibi sorular sorulmuştur. Sayım sonucuna göre Türkiye'nin nüfusu 13.648.270 kişi olarak kayda geçmiştir. Nüfus sayımı öncesinde 1926 yılında İstatistik Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Böylelikle düzenli ve nitelikli verilerin elde edilmesine yönelik çabalar somut anlamda ortaya koyulmuştur. Bu sayımla sadece Türkiye'de nüfus tespiti yapılmamış ayrıca sayım öncesi oluşturulan bina sayım cetvelleriyle ülkedeki konut ve işyeri sayılarıyla bunların dağılımı da kayıt altına alınmıştır.¹⁴

Aynı tarihte Zonguldak ilinin bir kazası konumunda olan Bartın'da yapılan sayım sonuçlarında elde edilen nüfus verileri ile kazanın fiziki koşulları, ticaret, eğitim, sanayi, tarım, hayvancılık gibi birçok alanda toplanan somut veriler, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası tarafından “*Bartın Rehberi*” adıyla küçük bir kitap olarak yayımlanmıştır.¹⁵

Bu araştırmada 1927 tarihinde yayımlanmış ve birkaç yıldır araştırmacıların dikkatini çekmiş olan “*Bartın Rehberi*” adlı kaynak eser, temel alınarak 1920'li yıllarda Bartın ve çevresinde ticaret, sanayi ve madencilik sahalarında yaşanan gelişmeler hakkında tespit edilen yeni bilgiler analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu vesile İzmir İktisat Kongresi'nde alınan iktisat yemininin Bartın şehrindeki yansımaları analiz edilmiştir. Dolayısıyla araştırma konumuz özelde Bartın coğrafyasının genelde ise Atatürk devri Türkiye'sinin ticaret, sanayi ve madencilik politikaları üzerine yapılmış bir araştırmadır. Diğer bir ifadeyle 1920'li yılların Bartın'ı örneğinden hareketle ülke genelinde uygulanan ticaret, sanayi ve madencilik politikalarıyla ilgili bazı yorumlar bu araştırma konusunun kapsamı içinde yer almaktadır.

1920'li yıllarda bünyesindeki ticari, sanayi ve madencilik faaliyetleri hakkında araştırma yapmış olduğumuz Bartın, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz bölümünde yer alan ve Zonguldak iline bağlıyken¹⁶ 7 Eylül 1991'de vilayet olmuştur.¹⁷ Kente ismini

13- *Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişimin 50 Yılı*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1973, s. 48-49.

14- Ramazan Arslan, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bartın*, Orion Yayınevi, Ankara, 2017, s. 3-4.

15- Söz konusu kitap Ramazan Arslan tarafından transkribe edilerek “*Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bartın*” serlevhası altında “*Bartın Rehberi (Coğrafi, Zirai, Ticari, Sınai ve İctimai)*” başlığıyla yayımlanmıştır. Bk. Ramazan Arslan, *a.g.e.*, s. 1, 3.

16- Nurettin Cansever, *Bütün Yönleriyle Bartın*, Ersa Kollektif Şirketi Matbaası, İstanbul, 1965, s. 7.

17- Selâhattin Çilsüleymanoğlu, *Bartın Halk Kültürü*, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996, s. 21.

veren Bartın ırmağının Karadeniz'e ulaştığı kesimin 11 km kadar güneydoğusunda kurulmuştur.¹⁸ İl, 41° 53' kuzey enlemiyle 32° 45' doğu boylamı arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Karadeniz; doğusunda Kastamonu, Cide ve Pınarbaşı; güneydoğusunda Eflani ve Safranbolu; güneyinde Karabük ve Yenice; batısında Zonguldak, Çaycuma ve Devrek bulunmaktadır.¹⁹ İstanbul'un 164 mil, Zonguldak'ın 24 mil doğusunda denizden ilçe merkezine doğru uzanan ve bir zamanlar 100-200-250 tonluğa kadar gemilerin geliş ve gidişine elverişli Bartın ırmağı üzerinde kurulmuş durumdadır. Denizden ırmak yoluyla 7 mil, karayoluyla 11 km içeride üç tarafı suyla çevrili bir coğrafyada bulunmaktadır.²⁰

Bartın, Amasra-Ulus-Kurucaşile ilçeleriyle birlikte 2143 km²'lik bir yüzölçümüne sahiptir. İlin kuzeyinde 59 km'lik sahil şeridi bulunmaktadır.²¹ İl merkezinin denizden yüksekliği muhtelif membalarda 8 metre olarak belirtilmekle birlikte bazı meyilli sırtlar ve tepelikler hâlinde bulunan bu yerleşim yerinde 25, 35 ve 55 metre rakımlı bölgeler olduğu gibi Ordu Yeri gibi 110 metre rakımlı tepeler de mevcuttur.²² Şehir, yükseklikleri 2000 metreyi geçmeyen ormanlarla kaplı dağlarla çevrilidir. Şehrin doğusunda Arıt Dağları, güneyinde Kocadağ, Karadağ ve Kayardı, batısında Aladağ, kuzeyinde Karasu dağları bulunmaktadır. Vadiler şehir merkezine doğru yer yer genişleyerek daha çok alan kaplarlar. Fakat son derece verimli bir yapıya sahip olmakla birlikte düzlüklerin yani tarıma elverişli toprağın miktarı fazla değildir.²³

Bartın Rehberi

"*Bartın Rehberi*" adlı kaynak eser "*Coğrafi, Zirai, Ticari, Sınai ve İçtimai Vaziyeti Hakkında Neşr Olunmuştur*" alt başlığıyla okuyucuya sunulmuştur. Kitap halinde Bartın Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 1927 yılında Şirket-i Mürettebiye matbaasında bastırılmıştır.²⁴ Toplam 72 sayfadan oluşan bu eser, 16 bölümün bir araya gelmesiyle vücut bulmuştur. Eserin birinci bölümünde dönemin Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Baş Katibi İsmail Hakkı Bey'in takdim yazısı yer almıştır.²⁵ İkinci bölümde Bartın ilinin fiziki

18- Metin Tuncel, "Bartın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 5, İstanbul, 1992, s. 87.

19- Bartın, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara, 2007, s. 17.

20- Mehmet Çötür, *Bartın Limanı İnşaat Sonu Raporu*, Bayındırlık Bakanlığı Demiryollar ve Limanlar İnşaat Reisliği, Devlet Su İşleri Matbaası, Ankara, 1970, s. 1.

21- *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı*, haz. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Bartın Valiliği Yayınları, Bartın, 2008, s. 5.

22- Kemal Samancıoğlu, *Bartın Belediyesi ve Tarihçesi*, 2. bs. Bartın Valiliği-Bartın Belediyesi Yayınları, Bartın, 1999, s. 202.

23- *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı*, a.g.e., s. 5; N. Cansever, 1965, s. 9.

24- Ramazan Arslan, a.g.e., s. 1.

25- Söz konusu eserin birinci bölümünde Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Baş Katibi İsmail Hakkı Bey tarafından kaleme alınan takdim yazısı kitabın aynı zamanda birinci bölümünü ve yayımlanış amacını anlatmaktadır. Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Baş Katibi İsmail Hakkı Bey, bu bölümde şu bilgilere yer vermiştir: "*Maarifin ve her türlü terakki ve te Feyyüzün önüne hailler çıkaran devr-i istibtadda memleketimizin iktisadi, içtimai, coğrafi, vaziyetleri hakkında bir kitap neşretmek ve bu vesile ile memleketimizi daha yakından tanıtmak imkanı yoktur. Bunun için beslediğimiz emelleri tahakkuk ettiremiyorduk. Yıllardan beri beslediğimiz emelimize milletimizin göz bebeği büyük müncimiz, dahi Gazimizin sayesinde nail olduk. Büyük bir vukufta bize terakki ve te Feyyüz yollarını gösteren, irşad ve ikaz eden Ulu Gazimizin genç, faal hükümet-i cumhuriyemizin iktisad sahasında*

olarak oturduğu alan,²⁶ coğrafi yapısı, Bartın ırmağı,²⁷ Bartın isminin kaynağı ve tarihi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Bartın’a bağlı mahalle, nahiye ve köy isimleri ile bunların merkez kazaya uzaklıkları verilmiştir. Dördüncü bölümde nüfusla ilgili veriler işlenirken; beşinci bölümde kazanın milli eğitim durumu incelenmiştir. Altıncı bölümde kazanın ticari yapısı, ithalat ve ihracatı; yedinci bölümde sanayi durumu; sekizinci bölümde maden durumu; dokuzuncu bölümde tarımsal yapı; onuncu bölümde yol durumu hususları üzerinde durulmuştur. On birinci bölümde ormanlık alanların toplam genişliği, ormanlardan elde edilen kereste imalatı ve ormanda yer alan ağaçların özellikleri; on ikinci bölümde kazadaki hayvan sayısı ve arazi özelliğine bağlı olarak yetiştirilen hayvanlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir. On üçüncü bölümde kazanın mali durumu; on dördüncü bölümde il özel idaresi; on beşinci bölümde kazada bulunan devlet daireleri, gümrük ve devlet arazilerine ilişkin bilgiler verilmiştir. On altıncı ve son bölümde ise Bartın’da mevcut bütün devlet memurlarının adlarına ve vazifelerine yer verilmiştir.

Araştırmamızın bu kısmına Bartın coğrafyasında 1920 yıllarda ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında yaşanan gelişmeler, temel kaynak olarak tespit edilen “*Bartın Rehberi*” adlı eserin ilgili bölümlerinde verilen bilgiler çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Öncelikle eserin ilgili bölümünün transkripsiyonu sunulacak akabinde bu bilgiler değerlendirilecektir.

Ticarete Ait Malumat

“*Bartın Rehberi*”nin altıncı faslı olan “*Teşkilat-ı Ticariye, İthalat ve İhracat Hakkında Malumat*” başlıklı kısımda şu bilgilere yer almıştır:

*“Teşkilat-ı ticariye o kadar muntazam değildir. Toptancı tüccar aynı zamanda perakendecilik de yapar. Küçük esnafa kredi açmak suretiyle muavenet ederse de satıcılık itibarıyla küçük esnafa toptan sattığı fiyat üzerinden perakende satış yapar ve bu perakende satış küçük esnaf satışına büyük tesir gösteriyor ve bu yüzden küçük esnaf ma’dur olunur. Bartın’da borsa teşkilatı yoktur.”*²⁸

gösterdiği himmet ve muavenete istinaden yeşil Bartınımızın halen ve dolayısıyla atıyen parlak bir istikbale kavuşmak ve diğer memleketlerimize tanıtılarak ticaret ve sanayi-i mahalliyenin daha ziyade temin-i inkişafına ve daha doğrusu parlak bir istikbale kavuşmasına çalışmak emel-i halisanesiyle odamızca bir kitap neşri tasavvur edilmiş ve atıyen daha ziyade tekemmülüne çalışılmak üzere şimdilik muhtasar olarak şu eser meydana getirilmiştir. Kitaptaki noksanlardan odamızı haberdar edecek muhterem karilerimize şimdiden arz-ı teşekkür ederiz.” Bk. *Bartın Rehberi*, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası, Selamet Matbaası, Bartın, 1927, s. 3.

26- Kemal Samancıoğlu, İktisat ve Ticaret Bakımından Bartın, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara, 1941, s. 11; Erkan Aşçıoğlu, *Bartın*, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Bartın, 2001, s. 74; Ünal Özdemir, “Ulaşım Coğrafyası Açısından Önemli Bir Güzergâh: Karabük-Bartın Karayolu”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt 13, Sayı 19, 2008, s. 214; Yenal Ünal, *Kuruluşunun 50. Yıl Dönümünde Bartın Limanı Tarihi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 29-33.

27- Cevdet Yakupoğlu, *Bartın Vakıfları (1214-1514)*, Bartın Valiliği İl Özel İdaresi Başkanlığı Yayınları, Bartın, 2010, s. 4.

28- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 19.

Bartın gümrük ithalatımız 1926 senesi Kanun-u Sanisi'nden, Kanun-u Evveli nihayetine kadar bir sene zarfında (1.880.785) liradır. Buna mukabil ihracatımız da (1.987.904) lira olduğuna göre (7.119) lira ithalattan fazla ihracatımız olduğu tezahür ediyor. Şu hesaba nazaran ithalata, ihracatımız tekabül ettiğiinden memleketimiz, şayan-ı tebriktir.

Binaenaleyh işbu ihracat-ı emtiamız Bartın'ın iskele olması cihetiyle yalnız Bartın'a ait olmayıp kısmen Safranbolu, Çerkeş, Ahlani,²⁹ Çaycuma ve Devrek'e ait ise de ithalat da aynı mahallere ait olduğundan yine iktisadiyet nokta-i nazarından ithalatıyla karşılaşması ehemmiyeti haizdir. İhracatımızın en ehemmiyetlisi kereste ve yumurtadır. Kısmen yumurta transit olarak ecnebi memleketlerine sevk olunup bir miktar meblağı memlekete getiriyorsa da ihracatımızın nısfı kıymetinde olan kereste bedeli (898.900) lira gibi azim bir meblağ yine kendi paramız demektir.

Çünkü İstanbul, İzmir'de istihlak olunur. Ecnebi memleketlerinden para getirmiyor. Bir memleketin yükselmesi ihracat-ı emtiasının fazla, ithalatının noksan olmasıyla kabildir. İhracatımızın daha ziyade inkişafı yollar ve limanlarımızın mükemmel olmasına mütevakıftır.

İhracat istatistikimizde görüldüğü üzere bir senede (916.566) lira manifaturaya (236.387) lira ipliğe verilen paramız da doğrudan doğruya ecnebi memleketlerine gittiğinden bu ve emsali istihlakatımızın dahilde tedarikine çalışmak suretiyle iktisadiyadımızı ileri götürmek çarelerine tevessül etmek lazımdır. İstanbul ve buradaki komisyoncu ve tüccarlarımızın tanzim etmekte oldukları ticaret-i dahili beyannameleri hakkında meşhudatıyla kanaat: Yukarıda yazılı olan istatistiklere esas gümrük beyannameleridir. Mesela bir tüccar İstanbul'dan sevk ettiği bir denk manifaturasını beyannameye dahil ediniz diyerek komisyoncuya müracaat ediyor. Komisyoncu dengin içindeki malın cinslerini soruyor. Tüccarda karalona ketenli, basma, fanile kaytan ve saire gibi dengin içindeki malın cinslerini tâdâd ediyor. Malın kıymet-ı hakikisi hakkında komisyoncu doğru bir şey söylemiyor. Komisyoncu da kendi kanaatine göre (bin) lira kıymetindeki malı (iki yüz) lira gibi indi bir kıymet takdir ederek beyannameye kıymetini yazıyor. Mesela buradan ihraç olunan emtia-i ticariyeye de aynı suretle muamele yapılıyor. Yüz kilo ceviz içine (Yüz lira) kıymet yazılır. Ceviz içinin bir kilosunun Bartın'da yüz kuruş olduğunu kimse görmemiştir. Şu mütalaatı ilave etmekten gaye bil-umum emtia-i ticariye istatistiklerinin tanzimine esas gümrük kayıtları olduğundan ithalat ve ihracatımızın hakikatine kanaat edebilmek için çok hatalı olan bu cihetin sıhhatini te'min etmek lazımdır.

Sene-i sabıkaya nisbetle ticari buhran ziyadedir. (Beş tüccar) ticaretten çekilmiş olduğundan kayıtları terkin, dokuz tüccarın kayıtları esnaf kaydına tahvil edilmiş, yirmi beş küçük esnaf dükkanlarını kapatmıştır.”³⁰

29- Eflani.

30- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 42, 43.

Eserde verilen bilgilerde anlaşıldığı üzere Bartın ilinde gerçekleştirilen ticari faaliyetler 1926 yılı verileri göz önünde alındığında sağlıklı bir yapıya sahip değildir. Ticari faaliyetlerin teşkilinde bazı sıkıntılar mevcuttur. Örneğin toptancı tüccarın, küçük esnafa kredi açarak yardım göstermesine rağmen perakendecilik yapması küçük esnafın inkişaf gösterememesine neden olmaktadır. Çünkü toptancılar küçük esnafa toptan sattığı fiyat üzerinden aynı zamanda perakende satış yapmıştır. Bu perakende satışlar küçük esnafın neredeyse kâr marjını yok etmiştir. Bu nedenle toptancı tüccarla yarışamayan küçük esnaf büyük bir gelişim kaydedememiştir. Ayrıca bu yıllarda Bartın'da borsa teşkilatı da bulunmamaktadır.³¹

Bu dönemde faaliyet gösteren tüccarların işgalleri arasında bakkalcılık, kasaplık, tenekecilik, maden direkçiliği, ekmekçilik, kuyumculuk, yumurtacılık, kerestecilik, kösele ve hırdavatçılık, manifaturacılık, ipçilik, kireçcilik, tuhafiyecilik, debbağcılık, yemenicilik, açılılık, müskiratçılık, zahirecilik, terzicilik, şekercilik, koltukçuluk, lokantacılık, değirmencilik, kırtasiyecilik, tütüncülük, eczacılık ve bakırcılık meslekleri yer almaktaydı. Nitekim "Bartın Rehberi"nde verilen bilgilere göre bu işlerle uğraşan ve resmi olarak kayıtlı durumda bulunan 216 adet tüccar bulunmaktadır. Eserde, bu tüccarların sicil numaraları, adları, ticari sıfatları, adresleri ve sınıfları yer almaktadır.³²

Bu tüccarların bağlı buldukları Bartın Ticaret ve Sanayi Odası'nın yönetim kurulu söz konusu yıllarda şu isimlerden oluşmaktaydı: Heyeti Başkanı Torakzade Seyyit Ali Bey, ikinci başkan Dervişzade Fehmi Bey, Baş Katip İsmail Hakkı Bey, Üyeler İnce Alemdarzade Halil Bey, Hacı Ali Beyzade Ali Galip Bey, Menteş Beyzade Hacı Hüseyin Efendi, Gören Bekirzade Hacı Ömer Efendi, Ali Şeyhzade Sadık Efendi ve Odacı Hamdi Efendi.³³

Bir liman³⁴ kenti olan Bartın'da 1926 yılı Ocak ayının başından Aralık ayının sonuna kadar gerçekleştirilen gümrük ithalatı toplam 1.880.785 lira olarak gerçekleşmiştir. İthal edilen ürünler arasında şeker, manifatura, iplik, zeytinyağı, manda ve sığır derisi, sabun, soğan, demir, kürek, kazma, av tüfeği ve fişeği, boya, irmik, peynir, kalay, bira, rakı, kanyak, balık yağı, cam, kiremit, tuğla, zift, anason, bakraç, tahin, peynir mayası, sadeyağ, kunduracı malzemesi, tıbbiye malzemesi, kahve, çinko sac levha, kurşun boru, kırtasiye, pirinç unu, otomobil ve edevatı, tuzlu ve taze balık, pekmez, mukavva, reçel, demir tel, çimento, konserve, ayakkabı, bisküvi, palamut, sirke, bamya, güllaç, kese kâğıdı, mum, nişasta, baharat, muşamba, kına, ispiroto, benzin, gaz yağı, ham pamuk, kösele parçası, portakal, limon, üzüm, incir, hurma, çelik, tütün ve sigara, kibrit ve pirinç yer almaktadır.³⁵

1926 yılında gümrük ihracatı ise 1.987.904 lira olarak gerçekleşmiştir. İhraç edilen

31- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 19.

32- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 20-31

33- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 31

34- 20. Yüzyılın başında, bugünkü Türkiye sınırları içinde kalan topraklarda İstanbul Limanı en büyük ithalat limanı iken İzmir Limanı en büyük ihracat limanıydı. Trabzon, Samsun, Mersin ve İskenderun diğer büyük limanlardı. Ayrıntılı bilgi için bk. Fevzi Çakmak, a.g.m., s. 879.

35- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 32-38.

ürünler arasında mısır unu, arpa, yulaf, mercimek, darı, kuru fasulye, kaplıca, saman, sebze, meyve, ceviz içi, tavuk, koyun, keçi, manda ve sığır, tuzlu bağırsak, domuz eti, salyangoz, hurda bakır, tiftik, yapağı, bal mumu, pekmez, peynir, tahin, soğan, arpacık soğanı, badem içi, sadeyağ, geyik boynuzu, yaprak tütün, sofra küfesi, çorap, kireç, ayakkabı yemeni, balta, kereste, sarıca ağaç, kabak çekirdeği ve yumurta bulunmaktadır.³⁶

Bartın şehrinin 1926 yılına ait ithalatı 1.880.785 lira iken ihracatı 1.987.904 liradır. Buna göre ihracatı, ithalattan 107.119 lira fazladır. Bu hesaba göre Bartın ihracatı ithalatından fazla olan bir ticaret şehridir. Bu özelliği ile Türkiye'nin diğer liman şehirleri arasında ayrı bir yere sahiptir. Bununla birlikte toplam 1.987.904 lira olarak gerçekleşen ihracat hacminin tamamı Bartın'a ait değildir. Bartın'da iskele olması hasebiyle yakın yerleşim birimleri Safranbolu, Çerkeş, Eflani, Çaycuma ve Devrek'ten gelen mallar da bu kanaldan ihraç edilmektedir. Dolayısıyla burada ifade edilmelidir ki Bartın'ın ithalat-ihracat potansiyelinin oluşumunda çevre şehirlerin de payı vardır. Şehrin birçok önemli ihraç ürünü bulunmakla birlikte yumurta ve kereste ihracatının burada müstesna bir yere sahip olduğu belirtilmelidir. Örneğin 1926 yılında gerçekleşen 1.987.904 liralık ihracatın, 898.900 liralık kısmı keresteden elde edilmiştir. Bu durum da adı geçen ürünün ticari bakımdan Bartın için önemini mükemmelen ifade etmektedir.³⁷

"*Bartın Rehberi*"nin bu bölümünde verilen bir diğer önemli bilgi, hem Bartın'ın hem Türkiye'nin ihracatının arttırılmasına yönelik bir teklif mahiyetindedir. Esere göre bir memleketin yükselebilmesi için ihracat ürünlerinin, ithalat ürünlerinden fazla olması gerekmektedir. Örneğin Bartın'da 1926 yılı ithal ürünleri arasında yer alan manifatura ürünlerine 516.566³⁸ lira ve ipliğe 236.387 lira ödenmiştir. Bu para doğrudan doğruya ecnebi ülkelere gittiğinden bu ve bu çeşit ürünleri Türkiye'de üretmeye çalışmak lazımdır. Bu sayede Türkiye daha hızlı kalkınabilir. İhracatın daha fazla yapılabilmesi için atılması gereken bir diğer adım da âtil durumda bulunan yolların ve limanların mükemmel bir şekilde işler hale getirmektir.³⁹

Rehberin, bu kısmında üzerinde durulan bir diğer konu da yıl sonu istatistiklerine esas teşkil edecek gümrük beyannamelerinin düzensizliği üzerinedir. Esere göre İstanbul ve Bartın'daki tüccar ve komisyoncuların tanzim etmekte oldukları ülke içi ticaret

36- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 39-41.

37- *Bartın Rehberi*'nin 42. sayfasında, adı geçen konuyla ilgili olarak şu bilgiler verilmiştir. "*Bartın gümrük ithalatımız 1926 senesi Kanun-u Sanisi'nden, Kanun-u Evveli nihayetine kadar bir sene zarfında (1.880.785) liradır. Buna mukabil ihracatımız da (1.987.904) lira olduğuna göre (7.119) lira ithalattan fazla ihracatımız olduğu tezahür ediyor. Şu hesaba nazaran ithalata, ihracatımız tekabül ettiğinden memleketimiz, şayan-ı tebrikidir.*" Eserin orijinalinde ihracatın, ithalattan 7.119 lira fazla olduğu belirtilmekle birlikte 1.987.904-1.880.785=107.119 TL olarak ortaya çıkmaktadır. Yani arada ihracat yönünde ki fark 7.119 lira değil, 107.119 liradır. Kuvvetle muhtemel eseri hazırlayan kâtabin dikkatsizliği neticesinde hesapta hata oluşmuştur. Bk. *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 42.

38- *Bartın Rehberi*'nin 42. sayfasında bu rakam 916.566 olarak verilmiştir. Ancak temel ithalat istatistiklerinin verildiği 32. sayfada rakam 516.566 olarak kaydedilmiştir. Doğru rakam 516.566 olmalıdır çünkü 916.566 rakamının doğru olması durumunda Bartın'da bu defa ithalat, ihracattan fazla vermektedir ki bu bilgi diğer bilgi kaynaklarıyla karşılaştırılarak yanlışlanabilmektedir. Çünkü Bartın uzun yıllar ihracatın, ithalattan fazla verdiği bir yerleşim birimi olmuştur. Bk. *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 32, 42.

39- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 42.

beyannamelerinde sıkıntılar mevcuttur. Özellikle emtianın gerçek kıymeti hakkında komisyoncuların düşük fiyatlarla kayıt yapmaları istatistiklerin de sağlıklı olmasının önüne geçmektedir. İthalata ve ihracata ait hakiki rakamların ortaya çıkabilmesi için kayıtların özellikle komisyoncular tarafından düzgün bir biçimde tutulması gerekmektedir.⁴⁰

Eserin bu kısmında verilen son önemli bilgi Bartın'daki ticari faaliyetlerin vaziyeti üzerinedir. Buna göre ticari sıkıntılar bir önceki yıla göre daha üst seviyededir. 5 tane tüccar ticaretten çekilmiş ve kayıtları silinmiştir. 9 tane tüccarın kayıtları esnaf kaydı olarak değiştirilmiştir. 25 küçük esnaf ise dükkân kapatmıştır.⁴¹

Bartın'da Mevcut Sanayiye Ait Malumat

"Bartın Rehberi"nin yedinci faslı olan "Bartın'da Mevcut Sanayiye Ait Malumat" başlıklı kısımda şu bilgilere yer verilmiştir:

"İnce Alemdarzade Halil Bey'in kereste fabrikaları hakkında umumi ve ihşaî malumat.

Birinci fabrika, Bartın'a iki saat mesafede (Derbend) karyesindedir. Su ile müteharrik (56) bargir kuvvetinde, iki katrak biçki, iki daire biçkisi ve kütük başı ve zımpara destgahı ile mücehhez olup ebniye inşaatı için her nev' kereste imali ve ihzar ve siparişat-ı asgari müddette ifa olunur.

İkinci fabrika, Iskalan fabrikası: Bartın'a altı saat mesafede ve Iskalan mevki dahilindedir. (40) bargir kuvvetinde lokomobile müteharrik olup bir dairesi bir katrak biçki, iki daire biçkisi ile mücehhez olup ebniye inşaatı için her nev' kereste imal eder.

Fabrikaların istihsalat-ı seneviyesi (6000) havalar müsait giderek kütük yetiştirildiği surette (25.000) metro mikap kereste işler. İstanbul, İzmir'e kereste sevk olunur, meşe ve kayın üzerine İskenderiye ile muamele-i ticariye yapılır. Türkiye'nin her tarafına siparişat kabul olunur.

Merkezi Bartın, adresi İnce Alemdarzade Halil Bey, şubeleri İstanbul'da kerestecilerde (33) numeroda, İzmir'de kerestecilerde (39) numeroda telgraf adresi her yerde Halil Alemdar.

Bartın'da Mehmet Hocazadelerin kereste fabrikaları hakkında umumi ve ihşaî malumat:

Birinci fabrika Safranbolu kazası dahilinde (Yeni Han) mevkiinde kereste fabrikası: Bu fabrika su ile müteharrik olup (70) bargir kuvvetinde bir katrak katranda on sekiz destere, ayrıca bir konik daire hatıllardan üç milimetreden on iki milimetreye kadar, imalat yapmak için ve ayrıca yan daire destgahları tomruk

40- Bartın Rehberi, a.g.e., s. 42, 43.

41- Bartın Rehberi, a.g.e., s. 43.

başlarının kat'ı için karmanyola ve bağdadi yapmak için daire ve başkaca da hava dairesi ıtlak olunan destgahı ve tenvirat için beş bargir kuvvetinde kır iki amper elektriğin dürbîn-i teşhizatı muhtevidir. Bu fabrika Bartın'a 25 kilometre mesafededir.

İkinci fabrika Safranbolu kazası dahilinde Gencusi mevkiinde Kumluca fabrikası, bu fabrika 50 bargir kuvvetinde lokomobil makinesiyle mücehhez ve diğer fabrikalar tarzında işlemekte olup fazla olarak ambalaj destgahı havidir.

Fabrikaların istihasalat-ı seneviyesi hal-i hazır vesatiyle 5000 havalar müsait olarak fazla kütük celbine imkan olursa 20.000 metro mikab kadar yükselebilir ve 150 ton da talaş ihzar eder. Bu fabrika Bartın'a 30 kilo metro mesafededir.

Her nev' kereste üzerine İstanbul, İzmir ve Türkiye'nin her tarafıyla muamele-i ticariye yapılır ve sipariş kabul olunur.

İskenderiye ile de meşe ve kayın bölmesi üzerine muamele yapılmaktadır.

Merkezi İstanbul: Kerestecilerde (Şükrü Bey) Bartın ve İzmir'de Mehmet Hocazadeler, telgraf adresi her yerde Mehmet Hocazadeler.

Bartın'ın mektep mahallesinden Beşe Mehmetzade Ali Efendi'nin dolap değirmeni Bartın'ın iki kilo metro mesafesinde Ordu Yerinde su ile müteharrik dolap değirmeni 150 bargir kuvvetinde, 24 saatte 2400 kilo un imal eder.

İkinci nev'un yapar. Harice ihracatı yoktur. Elektrik tenviratı vardır.

Müttehit arkadaşlar şirketi namıyla Bartın'da Memleket Matbaası Müdürü Alişzade İbrahim Cemal Bey.

Her hafta pazartesi günleri Bartın namıyla tavsif olunan gazete neşr eder. Devair-i resmiye için her nev' defter, cetvel, makbuz ve evrak-ı mütenevvia, ticarethaneler için mektub ve zarf başlıkları, fatura, biletler, makbuz ve çekler, mektebler için numero kâğıtları, tahsin ve mükâfat varakaları, tasdiknameler, katib-i adiller avukatlar için vekâletnameler, zabt-ı dava, mütenevvi defter ve makbuz ve evrak-ı saire ve saatte 800 evrak tab eder. Ve her yerden siparişat kabul eder. Adresi Bartın Memleket Matbaası.

Bartın'da mauna, sandal, kayık ve 500 ton cesamete kadar gemi ve motorlar inşa olunur."⁴²

Bartın'da 1920'li yıllarda çok gelişmiş bir sanayi yapısının bulunduğu söylemek güçtür. Hatırlanacağı üzere genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bütün alanlarda olduğu gibi sanayi alanında da Osmanlı Devleti'nde çok sağlam bir yapıyı miras almamıştı. Bazı küçük atölyeler ve cılız sanayi tesisleri dışında Anadolu sanayisi tesisleşme bakımından çok zayıftı. Bu nedenle yeni Türk Devleti'nin ekonomik anlamda kalkınabilmek adına üzerinde ısrarla durduğu konuların başında sanayi kalkınması gelmekteydi. 1927 yılı

42- Bartın Rehberi, a.g.e., s. 43-46.

verilerine göre Bartın'da toplam 4 adet kereste fabrikası, 1 adet dolap değirmeni, 1 adet matbaa ve mauna, sandal, kayık ile 500 ton hacme ulaşabilen gemi ve motorları inşa edebilen çeşitli tesisler bulunmaktadır.⁴³

Kereste fabrikalarından ikisi İnce Alemdarzade Halil Bey'e aittir. Adı geçen şahsın fabrikalarından biri Derbend köyünde diğeri Iskalan mevkiindedir. Fabrikalarda bina inşaatları için her çeşit kereste imal edilmektedir. Fabrikaya verilen siparişler zamanda sipariş sahiplerine ulaştırılmaktadır. Fabrikalarda senelik 6000, hava koşulları uygun giderse 25.000 metre küp kereste işlenmektedir. Üretilen keresteler ülke içinde İstanbul ve İzmir'e yurt dışında İskenderiye'ye ihraç edilmektedir. Bunlara ilave olarak Türkiye'nin her yerinden sipariş kabul edilmektedir.⁴⁴

Bartın'da bulunan 4 kereste fabrikasından diğeri ikisi de Mehmet Hocazade'ye aittir. Fabrikalardan biri Safranbolu kazası içinde Yeni Han, diğeri Gencusi mevkiindedir. Yeni Han'daki fabrika Bartın'a 25, Gencusi'deki fabrika ise 30 km uzaklıktadır. Bu fabrikalarda yıllık 5000, hava koşulları uygun giderse 20.000 metre küp kereste üretilmektedir. Buna ilave olarak 150 ton da talaş imal edilmektedir. Ülke içinde başta İstanbul ve İzmir olmak üzere bütün bölgelerle ticaret yapılmaktadır. Yurt dışında İskenderiye'ye meşe ve kayın ürünleri sevk edilmektedir.⁴⁵

Bartın'da Ordu Yeri olarak adlandırılan mevkiinde Beşe Mehmetzade Ali Efendi'ye ait bir dolap değirmeni bulunmaktadır ki şehre 2 km mesafededir. Fabrika ikinci kalite un üretmekte olup bir günde 2400 kilo un imal etmektedir. Fabrikanın elektrik aydınlatması mevcuttur.⁴⁶

Şehrin en önemli özelliklerinden biri de o dönemde Anadolu'nun hemen hemen en önemli matbaalarından biri olan Memleket Matbaasına sahip olmasıdır. Matbaa, Türkiye'de cumhuriyet döneminde yayımlanan en eski yerel gazetelerden biri olan ve her hafta pazartesi günleri yayımlanan Bartın gazetesinin basımını gerçekleştirmektedir.⁴⁷ Memleket Matbaası Müdürü Alişzade İbrahim Cemal Bey'dir. Matbaa, Bartın gazetesinin yayımının yanı sıra o devrin resmi işlemlerinde kullanılan her çeşit defter, cetvel, makbuz, ticarethaneler için mektup ve zarf başlığı, fatura, bileti, çek, varaka, tasdikname ve vekâletname basımını gerçekleştirmektedir.⁴⁸

43- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 43-46.

44- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 43-44.

45- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 44-45.

46- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 45.

47- Bartın matbuat tarihinde yer edinmiş en önemli ve en eski süreli yayın *Bartın* gazetesidir. Gazete yayım faaliyetine 6 Eylül 1924 tarihinde başlamıştır. İlk sayılarından itibaren "İktisadi, İçtimai, Edebî Haftalık Memleket Gazetesi" alt başlığıyla haftada bir neşredilmiştir. Kurucusu ve başyazarı, İbrahim Cemal Aliş kabul edilmekle birlikte, gazete aslında Cemal Aliş'le birlikte toplam altı kişiden oluşan "*Müttehit Arkadaşlar*" adlı bir gençlik grubu tarafından yayım hayatına kazandırılmıştır. Bu altı kişilik grup Şükrü Göksu, Ağâh Orhon, Nuri Yüksel, Hüseyin Cevdet Çakıroğlu, İbrahim Cemal Aliş ve Niyazi Yüksel'den oluşmaktadır. Bk. Yenal Ünal, "Bartın Matbuat Tarihinin İzini Sürmek: Parthenios Bartın'da Kültür ve Sanat Bülteni Örneği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 15, Sayı 31, İzmir, Güz 2015, s. 458-459; Ümit Sarıaslan, *Çerçevesinden Taşan Tarih-Yaşım ve Başım*la Ben/Kemal Samancıoğlu, Erek Ofset, Ankara, 2011, s. 93-95.

48- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 46.

Madeniyata Ait Malumat

“*Bartın Rehberi*”nin sekizinci faslı olan “*Madeniyata Ait Malumat*” başlıklı kısımda şu bilgilere yer verilmiştir.

“Bartın’a sekiz saat mesafede Safranbolu’nun Gecenuz nahiyesinde tahte’z-zemin maden kömürü vardır. Henüz işlenmemektedir.

Dört saat mesafede Arı Elma mevkiinde demir madeni, iki saat mesafede Durnuk cihetinde mika madeni ve yine Durnuk’ta kırmızı ve yeşil toprak boyası vardır. Dört saat mesafede İstavrat mevkiinde (Tere Suyu) namıyla romatizmaya nafi bir su vardır ki yerden mevkii, mevki-i feveran etmektedir.

Yine dört saat mesafede Edalı karyesinde Çiçekli Su namıyla maden suyu vardır. Bartın’a üç saat mesafede Amasra’nın Tarla Ağzı namıyla maruf 140 numarolu kömür madeni ocakları olup Ahmet Mürüvvet ve Şürekası Amasra Kömür Şirketi tarafından faaliyetle işletilmektedir. Şimdilik yevmiye (50) ile (60) ton kömür ihracat yapar; mezkûr nahiyede simli kurşun, çimento, bakır madenleri keşf edilmiş, fakat kimse namına henüz imtiyaz verilmemiştir.”⁴⁹

Bartın, yer altı kaynakları bakımından oldukça zengin bir yerleşim birimidir. Şehrin farklı mıntukalarında birbirinden önemli birçok maden kaynağı mevcuttur. Bu kaynakların kimisi Osmanlı döneminden itibaren işletilmektedir. Söz konusu yer altı kaynakları gerek ekonomik getiri olarak gerek istihdam olanağı yaratarak yörenin ekonomisine büyük katkılar sunmuştur. Günümüzde bu maden ocaklarına yeni maden kaynakları da tespit edilip eklenmiştir. Dolayısıyla maden kaynakları ve madencilik faaliyetleri Bartın ekonomisinin nabzının attığı noktalardan biridir.

Nitekim Bartın’a, 1927 yılı ulaşım koşulları göz önünde alındığında sekiz saatlik uzaklıkta bulunan Gecenuz mevkiinde kömür madeni bulunmaktadır. Dört saatlik uzaklıktaki Arı Elma mıntukasından demir, iki saatlik mesafede bulunan Durnuk’ta mika madeni ile kırmızı ve yeşil toprak boyası vardır. Dört saatlik mesafede bulunan İstavrat mevkiinde Tere Suyu adı verilen ve romatizmaya iyi gelen bir su mevcuttur. Dört saatlik uzaklıktaki Edalı karyesinde Çiçekli Su adı verilen maden suyu bulunmaktadır. Üç saatlik mesafede Amasra’nın Tarla Ağzı adlı 140 numaralı kömür madeni ocakları oldukça zengin bir rezerve sahiptir. 1927 yılı teknolojisiyle günlük 50-60 ton kömür ihracatı yapılmaktadır. Yine Amasra bölgesinde simli kurşun, çimento, bakır madenleri keşfedilmiş olmakla birlikte madenlerin işletilme imtiyazı herhangi bir işletmeciyeye verilmemiştir.⁵⁰

Sonuç

Milli Mücadele hareketinin başarıyla gerçekleştirilmesinin akabinde tesis edilen yeni

49- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 46-47.

50- *Bartın Rehberi*, a.g.e., s. 46-47.

Türk Devleti, Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi Batılı ülkelerin ekonomik manada tutsağı olmamak için iktisadi sahada da bir büyük mücadele içerisine girmiştir. Lozan Barış Konferansı'na ara verildiği dönemde gerçekleştirilen Türkiye İktisat Kongresi ve bu kongrede alınan "*Misak-ı İktisadi*" yemini bunun en mühim delillerindedir. Genç Türkiye bu antla birlikte kendi öz kaynaklarına dayalı olarak sanayi ve ekonomik kalkınmasını gerçekleştirme yönünde ciddi bir adım atmıştır. Alınan bu karar doğrultusunda tarım, hayvancılık, ormancılık, sanayi, madencilik ve ticaret başta olmak üzere birçok alanda önemli kararlar alındığı gibi yine birçok müessese vücuda getirilmiştir. Böylece ekonomisi durağan halde bulunan ülkede, her alanda bir hareketlenme süreci başlamıştır.

Peki bu süreçte o dönemde Zonguldak'ın bir ilçesi konumunda bulunan Bartın şehrinde ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında ne gibi gelişmeler yaşanmıştır? Bilindiği üzere cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. Bartın Ticaret ve Sanayi Odası 1927 yılında tüm ülkede yapıldığı gibi Bartın'da da yapılan sayımlar sonucunda birçok sektörde ve alanda ortaya çıkan istatistikleri "*Bartın Rehberi*" adıyla yine aynı yıl yayımlanmıştır. Toplam yetmiş iki sayfadan oluşan ve birçok sahadaki sayım sonuçlarını içeren bu eser 16 bölümden müteşekkildir. Eserin tetkikimiz kapsamındaki "*Altıncı Faslı*", "*Teşkilat-ı Ticariye, İthalat ve İhracat Hakkında Malumat*"; "*Yedinci Faslı*", "*Bartın'da Mevcut Sanayiye Ait Malumat*" ve "*Sekizinci Faslı*", "*Madeniyata Ait Malumat*" başlıklarını taşımaktadır.

Eserin incelememiz kapsamındaki "*Altıncı Faslı*" olan "*Teşkilat-ı Ticariye, İthalat ve İhracat Hakkında Malumat*" başlıklı bölümde 1920'li yılların Bartın'ındaki ticari faaliyetler hakkında kapsamlı bilgileri sunulmaktadır. Bartın bir liman kentidir. Dolayısıyla ticari faaliyet bakımından kadim dönemlerden beri süregelen bir ticari canlılığa ev sahipliği yapmaktadır. Bir diğer ifadeyle coğrafi avantajını iyi değerlendirmektedir. Eserde verilen bilgilere göre 1920'li yılların Bartın'ında yine eski devirlerde olduğu gibi canlı bir ticari yapının olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte ticaretin işleyiş teşkilatının sağlıklı olmadığı yönünde bazı eleştiriler de vardır. Toptancı tüccar ile küçük esnaf arasındaki ilişkilerin sağlam bir zemine oturtulmaması kimi problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu yıllarda Bartın'da birbirinden farklı sektörlerde faaliyet gösteren toplam 216 adet tüccar bulunmaktadır.

Şehirde bir borsa teşkilatı bulunmamasıyla birlikte Ticaret ve Sanayi Odası mevcuttur. Bartın'ın, liman vasıtasıyla 1926 yılında gerçekleştirdiği ithalat toplamda 1.880.785 lira iken ihracat 1.987.904 lira olarak gerçekleşmiştir. İhracat, ithalattan 107.119 lira fazladır. Buna göre Bartın ihracatı, ithalatından daha fazla olan bir ticaret şehridir. Buna ek olarak bu ticari hacmin oluşmasında çevre il ve şehirlerin de Bartın Limanı'nı kullanmaları hasebiyle katkılarının olduğu belirtilmelidir.

Eserin, "*Yedinci Faslı*", "*Bartın'da Mevcut Sanayiye Ait Malumat*" adını taşımaktadır. Bu bölümde 1927 yılında faaliyet gösteren ve ikisi İnce Alemdarzade Halil Bey'e diğer ikisi Mehmet Hocazade'ye ait olan toplam dört kereste fabrikası hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. İlaveten Ordu Yeri mevkiinde Beşe Mehmetzade Ali Efendi'ye ait dolap değirmeni hakkında yapılan değerlendirmeleri Memleket Matbaası

hakkında yapılan yorumlar takip etmiştir. 4 kereste fabrikası, 1 değirmen ve 1 matbaadan oluşan 1927 yılı Bartın sanayisinin büyük bir yapıya sahip olduğunu belirtmek güçtür. Çünkü coğrafi koşulları, sahip olduğu doğal limanı ve özellikle hinterlandı göz önünde alındığında Bartın şehrinin büyük sanayisinin daha gelişmiş bir yapıya olması gerektiği düşünülebilir. Bu tesisler dışında büyük çoğunluğu küçük esnaf tarafından Demirciler çarşısında işletilmekte olan küçük çaplı sanayi tesisi olarak da kabul edilebilecek işletmeler mevcuttur.

Eserin, “*Sekizinci Faslı*”, “*Madeniyata Ait Malumat*” adını taşımaktadır. Bu bölümde 1927 yılına değin Bartın’da keşfedilmiş yer altı kaynakları hakkında tatmin edici bilgiler okuyucuyla paylaşılmıştır.

Araştırmamızda elde edilen veriler ışığında 1927 yılında Zonguldak’ın bir kazası konumunda bulunan Bartın şehrinin ticaret, sanayi ve madencilik alanlarında gelişim kaydetmeye başladığı sonucuna ulaşılmaktadır. Şehrin iç ticaret düzeninde kimi sorunlar olmasına rağmen hinterlandıyla birlikte Bartın ihracatın, ithalattan daha fazla gerçekleştirildiği bir memleketdir. Bu açıdan bakıldığında Bartın, cumhuriyetin ilk yıllarında “*Misak-ı İktisadi*”yle ortaya koyulan politikaların somut bir yapıya büründüğünü gösteren şehirlerden biridir. Öz kaynakları temelinde, fennin rehberliğinde ve kalkınma ülküsünde olan Türkiye için Bartın şehri mütevazı ama oldukça önemli bir örnektir. “*Bartın Rehberi*” adlı kaynak eserde yer alan bilgiler, bu gerçeği bir kez daha teyit etmektedir.

Bibliyografya

Resmî Yayınlar

Bartın Rehberi, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası, Selamet Matbaası, Bartın, 1927.

Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1973.

Kitaplar

Aksoy, Yaşar, *Kurtuluş Savaşı Işığında İzmir İktisad Kongresi (17 Şubat–4 Mart 1923)*, Mayat Matbaacılık, [t.y.].

Arslan, Ramazan, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bartın*, Orion Yayınevi, Ankara, 2017.

Aşçıoğlu, Erkan, *Bartın*, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Bartın, 2001.

Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı, haz. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Bartın Valiliği Yayınları, Bartın, 2008.

Bartın, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara, 2007.

Cansever, Nurettin, *Bütün Yönleriyle Bartın*, Ersa Kollektif Şirketi Matbaası, İstanbul, 1965.

Cillov, Haluk, *Türkiye Ekonomisi*, 3. bs. İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970.

Çilsüleymanoğlu, Selâhattin, *Bartın Halk Kültürü*, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996.

Çötür, Mehmet, *Bartın Limanı İnşaat Sonu Raporu*, Bayındırlık Bakanlığı Demiryollar ve Limanlar İnşaat Reisliği Devlet Su İşleri Matbaası, Ankara, 1970.

Ertan, Temuçin Faik ve bşk., *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, 4. bs., Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016.

Hergüner, Mustafa, *İzmir İktisad Kongresi için İstanbul'da Yapılan Çalışmalar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

İnan, Ayşe Afet, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin 1. Sanayi Planı (1933)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1972.

İzmir İktisad Kongresi, (17 Şubat- 4 Mart 1923), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

Samancıoğlu, Kemal, *Bartın Belediyesi ve Tarihçesi*, 2. bs. Bartın Valiliği-Bartın Belediyesi Yayınları, Bartın, 1999.

İktisat ve Ticaret Bakımından Bartın, Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara, 1941.

Sarıaslan, Ümit, *Çerçevesinden Taşan Tarih-Yaşım ve Başım*la Ben/Kemal Samancıoğlu, Erek Ofset, Ankara, 2011.

Ünal, Yenal, *Kuruluşunun 50. Yıl Dönümünde Bartın Limanı Tarihi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2015.

Yakupoğlu, Cevdet, *Bartın Vakıfları (1214-1514)*, Bartın Valiliği İl Özel İdaresi Başkanlığı Yayınları, Bartın, 2010.

Yelkenli, Mustafa, *Resmi İdeoloji ve Türkiye*, Siyah-Beyaz Yayınevi, İstanbul, 2007.

Makaleler

Çakmak, Fevzi, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Deniz Ticaretinin Genel Durumu ve Gelişimine Yönelik Alınan Tedbirler”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

Çiçek, Rahmi, “Milli Ekonomiden Devletçi Ekonomiye Geçişte Trabzon Örneği (1923-1929)”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

Hiç, Mükerrerem, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye Ekonomisi”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 17, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Koca, Yasemin Nemlioğlu, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizcilik Politikaları ve Kabotaj Uygulamaları”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

Özdemir, Ünal, “Ulaşım Coğrafyası Açısından Önemli Bir Güzergâh: Karabük-Bartın Karayolu”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt 13, Sayı 19, 2008.

Halıcı, Şaduman, “Yeni Türk Devleti'nde Ekonominin Türkleştirilmesi Politikası: Türkiye Milli İthalat ve İhracat Anonim Şirketi Örneği”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

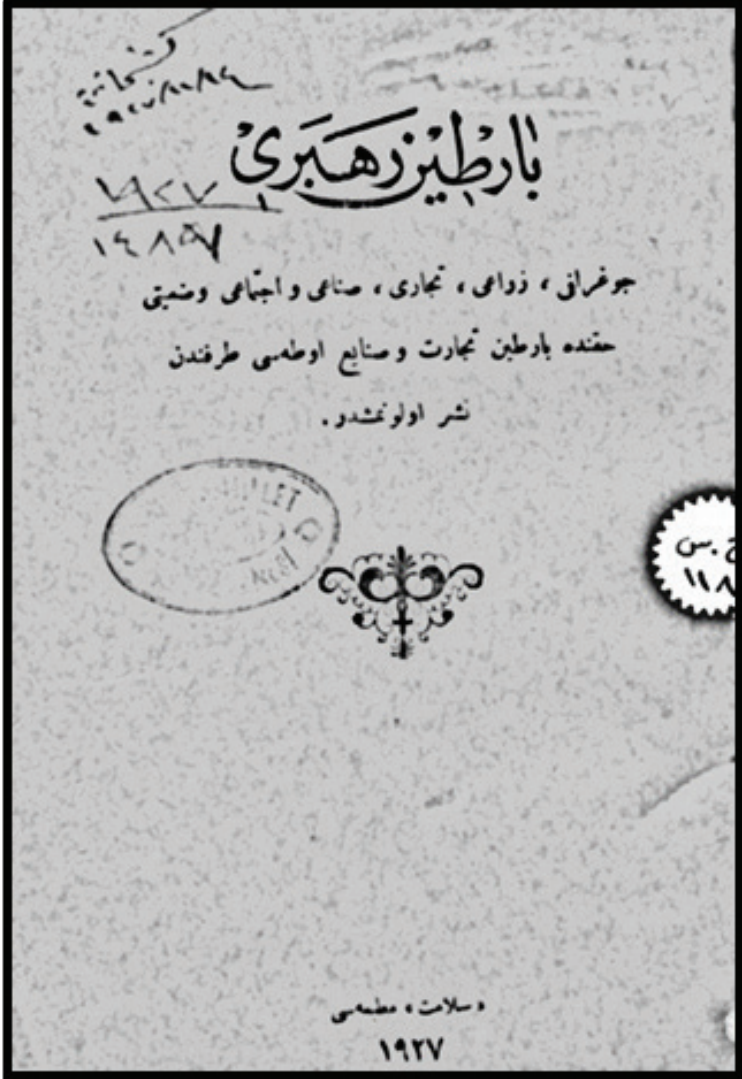
Tekeşin, Hüsnü, “Cumhuriyetin İlk Ekonomik Kurumlarından Alpullu Şeker Fabrikası'nın Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Yaşamına Katkıları”, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonominin ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

Tuncel, Metin, “Bartın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 5, İstanbul, 1992.

Ünal, Yenal, “Bartın Matbuat Tarihinin İzini Sürmek: Parthenios Bartın'da Kültür ve Sanat Bülteni Örneği”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 15, Sayı 31, İzmir, Güz 2015.

EKLER

(Bartın Rehberi Adlı Kaynak Eserin Araştırmamız Kapsamındaki Bölümlerinden Örnekler)

معارفك و هر دولو ترقی و تیشك اوكنه حائلر جبقاران دوراستیداده
ملكتمزك اقتصادى ، اجتهامى ؛ جوغرافى وضعیئرلى حقدنه بر كتاب نشر
ایتك دو بو وسیله ایله ملكتمزى دها یقیندن طامق امکانى یوقدى ، بونكچون
بسه دیکمز املاری تحقق ایشد بره میوردق . ییلاردنیری بسله دیکمز املمز
ملكتمزك كوز بیكى بوبوك منجیمز داهى نازیمزك سابه سنده نائل اولدق ، بوبوك
بر وقوفله زه ترقی و تیشك یوللری كوسترن ، ارشاد و اعاظ ایدن اولونازیمز
كنج ، فعال حكومت جهوردیمزك اقتصاد ساحه سنده كوستردیكى همت و
معاونته استقدا ایشله بارطینمزك حالا و دولایسه آتیا پارلاق بر استقباله
قاوشمق و دیگر ملكتمزیمز طاندرارق تجارت و صنایع علیه لك دها زیاده
تأمین انكشافه و دها طوغریسی پارلاق بر استقباله قاوشمانه چالیشمق امل
خالصانه سیله او طه مزجه بر كتاب نشرى تصور ایدلش و آیدها زیاده تكمله چالیشمق
اوزره شیعدلك مختصر اوله رق شو اثر میدانه كتیرلشدر .
كتابه كى نقصانلردن او طه مزى خبردار ایدمك محترم قارلریمز شیعدیدن
عرض تشكر ایدرز .

بارطین تجارت و صنایع
او طه سی باشكاجی
اسماعیل هقی

— ۱۹ —

مکتبده اوقومشدر ، بارطینه قامیون ، قامیونت ، اوطوموبیل اولق اوزره
سنده طقوزپارچه آراه تدارک ایدنشددر ، بولار پایله قجه تراید ایدم جکدر ،
همان همان قاطیر وبارگیر نقلیاندن قورتولونه جقدر .

آلتجی فصل

تشکیلات تجاریه ، امدادات و انحرافات همفنده معلمات

تشکیلات تجاریه او قادر متنظم دکادر ، طوبد انجی تجار عینی زمانده
پراکنده جیلک ده بازار . کوجوک اصنافه قیره دی آجق صورتیله معاونت ایدر سه ده
صایبلیق اعتباریله کوجوک اصنافه طوبدن صاندینی فیات اوزردن پراکنده
صائیش بازار و بو پراکنده صائیش کوجوک اصناف صائیشه بو یوک تاثیر
کوستریور و بو یوزدن کوجوک اصناف معدود اولتور .
بارطینه بورسه تشکیلاتی بو قدر .

بارطیندہ مرہود ہمارا امامیسی و اشتغالہری

سجل نومروسی	آدی	صفت ہجاریہ سی	آدرسی	سنفی
۱	آماسرہلی احمد وقت افندی	ملزم	بارطین	دردنجی
۲	سرانی اوغلی شوق افندی	بقال حاجی حسن سواقاغندہ	۶۶۳ نومرو	•
۳	فسجی • حاجی عثمان •	قصاب	آشانی چارشودہ	۴۸۵ • •
۴	کولاہلی زادہ حسن نجیب •	بقال	قرہ قاش جادہ سندہ	۸۲۶ • •
۵	قرہ موصللی و اغلی حسین •	سنگہ جی بلدیہ	•	۴۶ • •
۶	مسلم اوغلی قاسم رئیس •	معدن دبرکجیسی	بارطین	بلا •
۷	چاوش اوغلی محمد •	معدن دبرکجیسی	بلدیہ جادہ سندہ	۵۵ نومرو •
۸	کبک • صبری •	عطاریہ	اورنہ جامع جوارندہ	۳۷۶ • •
۹	اقچہ احمد • محمد •	اککجی ایچہ	علمدار جادہ سندہ	۵۶۸ • •
۱۰	ہنجکمی • حسین •	بقالیہ	لطیفہ	• ۳۴۴ •
۱۱	قانیور حسین • احمد •	کراستہ	بالیدہ	• بلا • •
۱۲	قولقجی • محمد •	•	اورنہ چارشودہ	• ۴۰۹ •
۱۳	مورانی • خلیل •	دباغ	اورنہ قصابلردہ	• ۴۷۲ •
۱۴	امیر محمد • حمید •	بقال	آشانی چارشودہ	• ۲۰۶ •
۱۵	حاجی عبداللہ • محرم •	•	حکومت جادہ سندہ	• ۶۴ •
۱۶	قانیور حسین • ابراہیم •	•	یورطہ جی خندک یانندہ	• ۷۰۶ •
۱۷	طوبلی اوغلی حسن •	قبو جی	خان اوکی جادہ سندہ	• ۷۲ •

— ۴۸ —

جنس	قالب عدد	کیلو	قیمت لیرا
قلیکون			۱۵۷۶۳۸۷
لاستیق آلیق قاب	۷	۳۷۹	۳۹۵
تونون و سیناره	۱۵۶۸	۱۶۳۲۱۹	۲۴۳۰۰۰
کبریت	۱۳۷	۷۵۷۰	۹۹۶۴
برنج	۲۰۱	۲۰۰۹۰	۶۳۸۵
کچک و پاسبال	۲۶۷۵	۱۲۱۰۰۰	۵۷۹۰
تورک لیمانلرندن کلن اشیایکونی			۱۸۴۱۹۲۱
قهوه	۴۴۷	۲۶۶۲۴	۲۳۹۴۳
فستیق	۱۱۵	۴۶۰۰	۱۲۲۰
۶۲ طوزلی و قوری سفیردریسی		۶۹۸۷	۵۷۶۰
غازیانی	۵۰۰۰	۷۹۶۰۰	۵۴۸۵
پاموق ایلکی	۸	۱۵۲۰	۱۶۹۶
چای	۱۵	۳۸۰	۷۶۰
بکون عمومی ادخلان			۱۸۸۰۷۸۵

برائیت اولارن طوزلر
جه ایلک اچیتیدن کلن ایشه

- ۴۱ -

جنس	قالب عدد	کیلو	قیمت لیرا	
تفایکون			۳۵۸۴۶۸	
چوراب	۲۱	۳۵۱	۵۸۵	
سختین	۷۹	۳۶۱۳	۳۷۸۸	
کیرمچ		۹۲۵۰۰	۱۳۰۰	
قطران	۴۶۲	۸۰۳۰	۱۰۰۵	
اشیای ذاتیه	۵۳۳	۱۵۸۸۶	۴۲۶۲	
آیاق قابی یعنی	۵۵	۱۸۱۵	۳۳۷۵	
بالطه		۱۶۱۳	۸۲۲	
کراسته	مترومکعب	۳۱۰۰۰	۸۹۸۹۰۰	
معدن ستونی	•	۲۷۱۵	۲۲۹۵۵	
صاریمجه آتاج	کیلو	۲۰۰۰۰	۱۴۰۰	
قباقی چکر دک	۳۶۴	۲۵۶۱۰	۴۸۲۲	
یومورطه	۱۰۸۶۴ عدد	۱۵,۶۴۴,۰۰۰	۵۴۳۰۰۰	
یکون توردک لیمانلرینه اخراجات			۱۸۴۴۷۳۷	
ترانسیت	کراسته } قابوقلی چوبز } لیمیا نلرینه } اخراجات	مترومکعب	۷۲۲	۱۸۰۵۰
اولارق اجنهی		۱۰۰	۷۲۷۳	۱۱۷
لیمیا نلرینه		۲۴۹۳ یومورطه	۳,۵۹۰,۰۰۰	۱۲۵۰۰۰
یکون عمومی اخراجات			۱۹۸۷۹۰۴	

— ۱۲ —

بوقازیده باذیل اولان اینتایستیفقره کوره بارطین کرک ادخالتمز ۹۲۶
سنه سی کانون نایسندن کانون اولی نهایته قادار بر سنه طرفنده [۱,۸۸۰,۷۸۵]
لیرادد. بوکا مقابل اخراجتمزده [۱,۹۸۷,۹۰۴] لیرا اولدیفته کوره [۷۱۱۹]
لیرا ادخالتمز فضله اخراجتمز اولدیی نظام ایدیور ، شو حساباً نظراً
ادخالتمز اخراجتمز تقابل ایندیکندن ملکتتمز ، شایان بیریکدور .

بنام علیه اشبو اخراجات امنه من بارطینک اسکله اولسی جهنیه بالکنز
بارطینه ناند اولوبوب، قسماً زعفراسبولی ، چرکش ، اخلاق ، چای جمه و
دورکه ناند ایسهده ادخالتمزده عینی محالره ناند اولدیفندن بینه اقتصادیت قسطه
نظرندن ادخالتمز قارشیلشمسی اهمیتی حائزدر . اخراجتمزک اک اهمیتیسی
کراسته و بومورطه در. قسماً بومورطه ترانزیت اولدورق اجنئی ملکتتمز بینه سوق
اولتوب بر مقدارمیلی ملکتکه کتیر بوردسهده اخراجتمزک نصفی قیمتده اولان
کراسته بدلی [۸۹۸۹۰۰] لیرا کئی عظیم بر مبلغ بینه کندی پارامز دینکدور .

چونکه استانبول، ازمیرده استهلاک اولتور . اجنئی ملکتتمزندن پاره
کتیر میور . برملکتتمز بو کسلسه سی اخراجات امنه سنک فضله، ادخالتمزک
نقصان اولسیبه قابدر. اخراجتمزک داها زاده انکشافی یوللر اولجانلریزک مکمل
اولسه متوقفدر .

اخراجات اینتایستیفقرمزه کورولدیگی اوزره بر سنهده [۹۱۶,۵۶۶]
لیرا مایفاطورهده [۳۳۶,۳۸۷] لیرا ایسلیکه وریلان پاره منده طومریدن
طومریدی به اجنئی ملکتتمز بینه کتیرکندن بو و امشالی استهلاکتمزک داخلده
تدارکجه چالیشمقی صورتیه اقتصادیاتتمزی ایلری کتورمک چاره لریه توسل
ایتمک لازمدور ، استانبول و بورداه کی قومیسویمچی و نهارلرمزک تنظیم اینمکده
اولدقلری تجارت داخل بیانامه لری حقتده مشهودانه قناعت :

بوقازیده باذیل اولان اینتایستیفقره اساس کرک بیانامه لریدره، مثلا رنجار
استانبولدن سوق ایندیگی بر دنک مایفاطورهده سنی بیانامه ده داخل ایدیکنز

دیپارک قومیسوئوئی به مراجعت ایدور ، قومیسوئوئی دنکک ایجنده کی مالک جنسلیری سوربور ، تجارده قره لونه کتانی ، پامسه ، قاپیه ، قبطان وساره وساره کی دنکک ایجنده کی مالک جنسلیری تعداد ایدور ، مالک قیمت حقیقیسی حقدده قومیسوئوئی دوغری برشی سولبور ، قومیسوئوئی ده کندی قناعت کوره [بیسک] لیرا قیمتده کی ماله [ایکی بوز] لیرا کی غندی بر قیمت تقدیر ایدورک بیاسانه به قیمتلی وازبور . مثلاً بورادن اخراج اولان امته تجاربه ده عینی سورده مماله پایبور ، بوز کیلو جوز ایجه [بوز لیرا] قیمت وازبور ، جوز ایچک بر کیلو سنک بارطینه ، بوز خروش اولدنی کیسه کورمه مشدره شو مطالعاتی علاوه ایچکدن نایه بالموم امته تجاربه ایستالیفلرینک تنظیمت اساس کمرک قیدری اولدیندن ادخلات و اخراجانیزک حقیقته قناعت ایدر یلمک ایچسون چوق خطالی اولان بر جهنک صحتی تأمین ایچک لازمدر .

سنه سابقه نجه تجاری بحران زیاده در ، [بش تجار] تجارندن چکلکشی اولدیندن قیدری ترقین ، طنوز تجارک قیدری اصناف قیدت تحویل ایش ، بکرمی بش کوچوک اصناف دکانلری قیاشدر .

یذنجی فصل

بارطینه سرچورد صنایه هائر معلومات

ایجه علمدار زاده خلیل بک کر است بارطینه قیدری حقدده عمومی واحصاتی معلومات .

برنجی بارطینه ، بارطینه ایکی ساعت مسافده [درسد] قره سنده در . سو ایله مشرک [۵۶] بازگیر قونده ، ایکی قطراق بیجکی ، ایکی دازه بیجکیسی و کوتوک باشی و زیباره دستکاش ایله مجهز اولوب ایجه انشائی ایچسون هن نوع کر است اعمال و احضار و سیارشات اسفیری مدته ایجا اولور .

— ۱۱ —

[ایکنجی قاریشه]

اصفان قاریشمی : بارطینه آلتی ساعت مسافهده و اصفان موقعی داخلندهدر .

[۱۰] بازگیر فوننده لوقوموبیله منحرک اولوب بر دائرهسی بر قطراق بیکی ، ایکی دائره بیکیسی ایله مجهز اولوب ایینه انشاساتی ایچون هر نوع کرایته اعمال ایدر .

قاریشهرک استحصالات سنویسی [۶۰۰۰] هوالر مساعده کیده،رک کونوک ییشدیرلریکی صورتده [۲۵۰۰۰] مترو مکب کرایته ایشلر ، استانبول ، ازمیر ، کرایته سوق اولتور ، میشه و قان اوزرینه اسکندریه ایله معامله تجاربه پاییلور ، تورکیه تک هر طرفه سیارشات قبول اولتور .

مرکزی بارطین ، ادرسی ایجه علمدارزاده خلیل بک ، شعبه لری استانبولده کرایته جیلرده [۳۳] نوسروده ، ازمیرده کرایته جیلرده [۳۹] نوسروده تلفراف ادرسی هر برده خلیل علمدار .

بارطینده محمدخواجه زاده لک کرایته قاریشهری حقیقه عمومی و احصائی معلومات .

[برنجی قاریشه]

ذغفرانیولی قضاسی داخلنده [بیکی خان] موقعنده کرایته قاریشمی : بو قاریشه صو ایله منحرک اولوب [۷۰] بازگیر فوننده [بر قطراق] قطردن اوان سکر دستره آبروجه [بر قونیق دائره] خاطرلردن اوچ میلمتره دن اوان ایکی میلمتره قدر ، اعمالات یایق ایچون و آبروجه یان دائره دستکاهلری

[طومرودق باشلارینک قاضی ایچون] قازمانیوله و پندادی ایچن ایچون دائره و باشقه جهده هوا دائرهمی اطلاق اولان دستکاهی و سنورات ایچون [بش بارکیر فوننده] فرقی ایکی آمپر الکتریکلک دورین نجهیزاتی هئویدر .
بو قاریشه بارطینه ، ۳۵ کیلو مترو مسافهدور .

ایکنجی قاریشه

زغفرانیول قاضی داخلنده کنجوسی موفنده قوملیجه قاریشمی ، بو قاریشه [۵۰] بارکیر فوننده اولومویل ما کتسه سیه مجهز و دیگر قاریشدر طرزده ایشلمکده اولوب فضه اولهوق آمبالاز دستکاهی حاویدر .
قاریشدرک استحصالات سونجوسی حال حاضر وساططه [۵۰۰۰] هواور مساهد اولهوق فضه کوتوک چلیه امکان اولورسه [۳۰۰۰۰] مترو مکینه قادر بوکسه بیلر و [۱۵۰] طونده طلاش احضار ایدر . بو قاریشه بارطینه [۳۰] کیلومترو مسافهدور .

هر نوع کراسته اوزرینه استانبول، ازمیر و تور کیمک هر طرفیه معامله نهارجه پایبار و سبارش قبول اولتور .
اسکندریه ایلهده میسه ، وقان بولسی اوزرینه معامله پایلمقدور .
مرکزی استانبول : کراسته بیلرده [شگری بک] بارطین و ازمیرده محمد خواجه زاده لر ، نغراف آدرهمی هر برده محمد خواجه زاده لر .

بارطینک مکنبه هله سندن بشه محمد زاده علی اقدینک دولاب دکرمنی بارطینک ایکی کیلو مترو مسافه سنده اردو برنده صو ایله شحرک دولاب دکرمنی [۱۵۰] بارکیر فوننده در ، ۳۶ ساعته [۳۶۰۰] کیلو اون اعمل ایدر .

ایکنجی نوع اون پایبار ، خارجه اخراجاتی بو قدر . الکتریک سنوراتی واردر .

— ۱۶ —

متحد آرقداشلر شرکتي ناميله بارطينده مملکت مطبعهسى مديرى عيش زاده
ابراهيم جمال بك

هر هفته بازار ايرتسى كونلرى بارطين ناميله توصيف اولنان غزته نسر
ايدر ، دواثر رسميه ايچون هر نوع دفتر ، جدول ، مقبوض و اوراق متوعه ،
تجار تخمخاهلر ايچون مکتوب و ظرف باشلقلرى فاطوره ، بيلنلر ، مقبوض و
چكلر ، مکتبلر ايچون نومرو کاغذلى ، تحمين و مکافات ورقه لرى تصديقنا .
مهلر ، کاتب عدلار و آوو قائلر ايچون وکالتنامهلر ، ضبط دعوا ، متوع دفتر و
مقبوض و اوراق ساثره و ساعتده [۸۰۰] اوراق طبع ايدر و هر بردن
سپارشات قبول ايدر ، آدرسى بارطين مملکت مطبعهسى .

بارطينده معونه ، صادال ، قاييق و [۵۰۰] طون جسامته قادرکى وموتورلر
انشا اولتور .

سکزنجى فصل

معدنيات علم معلومات :

بارطينه سکز ساعت مسافده ذغفر ابولنک کچنوس ناجيه سنده تحت الزمين
معدن کورى واردر . هنوز ايشتمه مکده در .

دورت ساعت مسافده آرى آلا موقئنده دمبر معدنى ، ايکى ساعت مسافده
درنق جهئنده ميقا معدنى و يته درنقده قرمزى ويشيل طوبراق بوياى واردر .
دورت ساعت مسافده استاورات موقئنده [تره صوي] ناميله روماتيزمايه نافع
بر صو واردر که بردن موقئ ، موقئ فوران ايمکده در .

يته دورت ساعت مسافده ادالى قره سنده چيچيکلى صوناميله معدن صوي واردر .
بارطينه اوج ساعت مسافده آماسر مک ترلا آغرى ناميله معروف ۱۴۰ نومرولو

گنود معدنی اوچاقاری اولوب احمد مروت و شرکاسی آماسره گنود شرکاسی طرفدن فعالیتله ایشله دلیکده در . شمه دلیک بومیه [۵۰] لی [۶۰] طون گنود اخراجات بازار، مذکور ناجیده سیدل قودشون، جنتو، باهر معدنری کشف ایدلش، فقط کیسه نامه هنوز امتیاز و برامشدر .

طغوزنجی فصل

زراعت طائر معارفات :

بارطین قضاسی اراضیسی زراعت چوقی الوریشلی و قوتلیدر . بندایدن زاده مصر پیشدیرر ، قیشلی اولهرق وسطی سنه [۱۵۰۰۰۰]، دوشم بقداي ، [۸۰۰۰۰] دوشم آربه ، [۵۰۰۰۰] دوشم بولاف ، [۳۵۰۰۰] دوشم قابلیجه و بازلی اولهرق [۱۰۰۰۰۰] دوشم مصر ، [۱۵۰۰۰] داری توخومی ا کیلبر . وقت و زمانده باغوردر بازار دولو . و ساز آقاندن مصون اولدنی سنهده [۵] میلیون کیلو بندای ، [۲] میلیون پیشوز بیک کیلو آربه ، [۱] بر میلیون پیشوز بیک [کیلو بولاف ، [۲] بر میلیون] کیلو قابلوچه ، [سکر میلیون پیشوز بیک] کیلو مصر و [سکر بوز آلی بیک] کیلوداری حاصلاتی اولور . بارطین هرطی چیتجیسی براز ماطلدر ، فریلقه زریعات باعاسی بیلمزله اصول جدید آلات زراعتیه آیشمه مشدر . قسطمونی و ذغفرانیولی و ذغفرانیولی کی زراعتده سی کوسترمش اولهله ده زاده ترقی ایدرله . قسطمونی و ذغفرانیولی اراضیسنک قسم اعظمه اوچ و درت سنهده کوره دو کرلر در سنهده نداسی باپلهرق استراحت برافهرلر ، بوراده کوره پدخی اهمیت برلمدیکی حالده هر سه ا کیلبر اولدقده محصول آلینیر .

توتون زریعاتی ۳۳۹ تنسی ۳۶۰ دوشم زریعاتدن ۱۸۳۶۵ کیلو ، ۳۵۰ تنسی ۷۰۵ دوشم ۳۸۲۱۶ کیلو، ۳۵۱ تنسی ۱۱۱۰ دوشم [۱۳۶۳۳۱]